

Nové databáze nejen pro milovníky hudby

Filip Šír

Národní muzeum v Praze

filip_sir@nm.cz

Iva Horová

Národní technická knihovna

iva.horova@techlib.cz

Michal Hora

Národní knihovna ČR

Michal.Hora@nkp.cz

INFORUM 2018: 24. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích
Praha, 29. - 30. 5. 2018

Abstrakt:

Příspěvek se zaměřuje na současnost a plány v oblasti budování databází zvukových dokumentů, které jsou důležitým informačním zdrojem nejen pro hudebníky a muzikology, ale také pro studium a výzkum v oborech historie, divadlo, filmová hudba, orální historie, historie nahrávání zvuku a zvukového průmyslu atd.

V první řadě přináší informace o nové etapě Virtuální národní fonotéky, která změnila svého provozovatele a po dlouhé době stagnace nastává doba jejího nového rozvoje.

Druhým velmi zajímavým zdrojem je mezinárodní databáze diskografií, budovaná v gesci Diskografické komise IASA. Tento velkolepý projekt byl zahájen v roce 2016 díky aktivitě a úzké spolupráci autora příspěvku (předseda Diskografické komise) a Petera Laurence z Harvard University.

Dále příspěvek představí dva plánované výstupy, které vzniknou v rámci projektu NAKI II - Nový fonograf Národního muzea. Prvním z nich je Národní diskografická databáze, druhým pak specializovaný portál. Jeho úkolem bude zpřístupňovat a přibližovat široké veřejnosti zajímavosti ze sbírek gramofonových desek NM.

Portál **Virtuální národní fonotéka** (dále jen VNF) byl vytvořen v Moravské zemské knihovně v Brně (dále jen MZK) v průběhu roku 2013. Jeho autoři (Filip Šír, Michal Indrák a Petr Žabička) spojili úsilí k vytvoření nástroje, který by nahradil neexistenci českého národního zvukového archivu a zájemcům o zvukové nahrávky pomohl zorientovat se v jejich bohaté produkci. Jejím úkolem je **sběr a zpřístupňování informací** o zvukových záznamech nacházejících se na území ČR, a poskytování informací o existenci, místě uložení a stavu daného dokumentu.

Do portálu byla agregována popisná metadata (katalogizační záznamy) o zvukových dokumentech z e-katalogů 24 institucí. Dosud je shromážděno kolem půl milionu záznamů, které je možno prohledávat prostřednictvím webové stránky.

www.narodnifonoteka.cz. VNF obsahuje také diskografické záznamy první československé gramofonové firmy ESTA, dále archiv Audioknihy, Radiotéku ČRo, část archivu ČT a e-shop Supraphonu.

V posledních přibližně dvou letech portál bohužel stagnuje. MZK - přes počáteční zdařilý start - přestala poskytovat portálu podporu vzhledem k jiným úkolům. VNF sice stále vykazuje průměrně 130 denních návštěv (z různých koutů celého světa), ale od poloviny roku 2016 nebyla obohacena ani o jediného nového dodavatele záznamů, ani o žádnou z plánovaných funkcí. Tým VNF se zúžil na dva dobrovolníky (Iva Horová, Filip Šír) a jednu studentku FF MU KISK (Helena Novotná). Ti hledali proto možnost kde a jak získat další podporu pro tento národní projekt. Oslovena byla Národní technická knihovna, jakožto nositelka a podporovatelka různých projektů na národní úrovni. NTK se skutečně uvolila stát se provozovatelem portálu a převzít na sebe jeho technologickou podporu. Roli metodické partnera převezme Národní muzeum jakožto správce největší sbírky zvukového kulturního dědictví (příslušná jednání probíhají). Smlouva o převzetí portálu MZK byla podepsána 6.4.2018, následně byl zahájen proces instalace a všechny potřebné související kroky v NTK. Tým v NTK prozatím čítá 1 úvazek, složený z odborníků různého typu. Je připraven postarat se v první fázi o zabezpečení základního provozu v dosavadním rozsahu, což znamená otestovat a opravit řadu problémů. Ale to nestačí. V souladu s původními intencemi se plánuje také další propagace a sběr nových dat tj. obnovení jednání s dalšími vlastníky sbírek a záznamů zvukových dokumentů a jejich postupné zapojování do VNF. Chystá se hledat zajímavé sbírky (zejména soukromé). Dalším krokem bude příprava projektu pro další rozvoj portálu. Cílem je, aby mj. splňoval kritéria moderní, bezpečné a spolehlivé databáze. Měl by se postupně stát generálním on-line katalogem a poskytovat odborné i laické komunitě kvalitní informační servis a spolehlivou platformu pro spolupráci např. i z hlediska ověřování nahrávek a možnosti přebírání záznamů do lokálních databází. Pro další zdařilý rozvoj se počítá s ustanovením Rady VNF z řad nezávislých odborníků, včetně zahraničních. Znovu bude zřejmě třeba také oživit Pracovní skupinu složenou ze zástupců "zvukových" institucí, která měla fungovat při MZK.

V rámci úzké spolupráce s Mezinárodní asociací zvukových a audiovizuálních archivů (IASA - International Association of Sound and Audiovisual Archives) se ČR

dokonce stala kolébkou velkolepého mezinárodního projektu **International Bibliography of Discographies (IBD)**. Vznikl z popudu autora toho článku, který je od roku 2015 předsedou Diskografické komise IASA. Komise tehdy zahájila novou éru své činnosti a tato iniciativa se stala velmi podporovanou vedením IASA (Board). Je zaměřena na mapování produkce diskografických děl¹ z oblasti zvukových nosičů na mezinárodní úrovni. Prvním krokem byla příprava a precizní definování sledovaných údajů. Diskografie mohou existovat v různých formách: jako články, monografie, na CD nosičích, zveřejněné na webu jako pdf nebo databáze, mohou být součástí jiných větších celků. Záměrem je pokrýt všechny typy, včetně takových, na nichž se ještě pracuje, nebo nejsou publikované vůbec Vstupem do webového formuláře, se kdokoliv může přihlásit a vkládat data.

Obrázek č. 1 - vkládací formulář

International Bibliography of Discographies submission form

*Use this form to submit entries for discographies or record label catalogs to IASA's International Bibliography of Discographies

*Required

What is the format of the discography? *

*Can select more than one

Book

Article

PDF

CD-ROM

Na vzniku IBD projektu, hlavně na definování vstupních metadat a jejich organizaci, se podíleli další kolegové ze zahraničí. Je třeba zmínit především Petera Laurence z Archive of World Music - Eda Kuhn Loeb Music Library, z Harvard University v USA, sekretáře Diskografické komise. Poradní tým tvoří soukromí sběratelé, např. světově uznávaná ikona Michael Gray (ARSC), dále Claus Peter Gallenmiller (GHT) a Suresh Chandvankar (SIRC). Hlavní prací je podpora studentů ze Spojených států, resp. student Matthew Rose a kolega Michal Studničný z Českého muzea hudby.

¹ Diskografie je katalog publikovaných zvukových nahrávek obohacený o historický kontext, často zaměřený na určité autory hudby, žánru nebo etikety (značky).

www.iasa-web.org/discography-committee

Connect, Collect, Collaborate

Join Us As We Create the International Bibliography of Discographies

PROJECT IBD - INTERNATIONAL SURVEY

The Discography Committee of IASA has launched a collaborative project to create an online International Bibliography of Discographies (IBD). Primary goal is to connect members of institutions with private collectors in the shared work of discography.

Mission: To complete the first truly international survey of discographic work done to date in all languages

Bibliography: the literature of a subject (Oxford English Dictionary)

Discography: a systematic catalogue of published sound recordings focused on a given artist, record label, musical genre or region, in which one finds some degree of descriptive detail or historical context

Formats: Book, Article, CD-ROM, Website, Database, Other

Coverage: Discographies of Commercial Recordings, Buyer's Guides, Label Catalogs, Collector's Guide

IASA DISCOGRAPHY COMMITTEE - who we are

The International Association of Sound and Audiovisual Archives (IASA) was established in 1989 in Amsterdam to function as a medium for international co-operation between archives that preserve recorded sound and audiovisual documents.

IASA members represent a diverse range of collection interests and are leaders in the development of good practice and the dissemination of information on collection development and access, documentation and metadata, copyright and ethics, and conservation and preservation.

The Discography Committee of IASA deals with standards and recommended practice concerning collections of published recordings.

Guided by the motto - connect, collect and collaborate.

Providing a National Discography guidelines to best practice for members who may have the responsibility for establishing national discographies in their country, who intend to establish this service, and who may be seeking funding.

COMMITTEE OFFICERS

Chair: **Filip Šír**
National Museum, Czech Republic

Vice-chair: **Thomas Henry**
Phono Museum/Phonogalerie, France

Secretary: **Peter Laurence**
Harvard University, USA

and TEAM of the Project IBD

Advisory Team for the Bibliography Project:

- Michael Gray (ARSC)
- Claus Peter Gallenmiller (GHT)
- Suresh Chandvankar (SIRC)

Students in the Czech Republic and USA:
Michal Bily, Petra Hlinková and Mathew Rose

Filip Šír, filip_sir@nm.cz
Peter Laurence, laurenc@fas.harvard.edu

NATIONAL MUSEUM

HARVARD UNIVERSITY

Obrázek č. 2: IBD Poster

V další fázi proběhla spolupráce také s Internet Archive. Byla vytvořena virtuální kolekce z různých diskografií a katalogů a testovalo se nasazení OCR za účelem za účelem jejich prohledatelnosti.

(<https://archive.org/details/internationalbibliographyofdiscographies>).

V letošním roce byl učiněn další krok: za pomoci vědeckého projektu Národního muzea, Harvardské Univerzity a Mezinárodní asociace IASA byla z dosud sebraných vstupů vytvořena a spuštěna nová databáze diskografií (resp. vytvořen nový elektronický informační zdroj) dostupná na stránce Asociace (<http://ibd.iasa-web.org/>).

Snahou komise je nejen provést základní průzkum a sběr dat v oblasti diskografií. Současně usiluje také o vzbuzení zájmu o dohledávání a verifikaci informací o nahrávkách a zapojení také mladší generace a soukromých sběratelů z celého světa. Spolupráce napříč světem je zásadním klíčem toho projektu: sběr probíhá kolaborativně a zároveň se kolem vytváří síť spolupracujících osobností a institucí, které o sobě dosud třeba ani nevěděly. Kromě informační hodnoty mají být plněny také edukační cíle: naučit instituce a jedince chápat, co jsou diskografie, jak je správně jednoznačně identifikovat a co nám tato identifikace může konkrétního vypovědět o jejich obsahu i v situaci, kdy máme k dispozici jen neúplné či sporné údaje, nebo dokonce nemáme žádné jiné informace k dispozici. Těmito identifikačními znaky jsou nejen etikety samotné, ale hlavně matriční a objednávací čísla.

Další dva jedinečné zdroje, které bychom rádi představili, jsou zatím v rovině plánu v rámci projektu Národního muzea NAKI II "Nový fonograf: naslouchejme zvuku historie", který bude řešen v letech 2018 - 2022. V prvním případě jde o **českou národní diskografickou databázi**. Ani v tomto ohledu na tom totiž naše republika není nejlépe: dosud existuje minimum ucelených děl, vydaných knižně. Mezi ně patří český katalog nahrávek gramofonové firmy ESTA 1930-1946. Diskografické záznamy obsažené v této publikaci byly naimportovány také do portálu Virtuální národní fonotéka a představují tak i v tomto směru první vlaštovku. Poskytují on-line možnost přesné orientace v nahrávkách této firmy.

Před námi tedy stojí nemalý úkol zmapovat podobně další produkci nahrávacích společností a firem, které působily na území našeho státu od počátku vzniku zvukového záznamu, tj. od počátku 19. století. Velmi silně se pak u nás zvukový průmysl rozvíjel zejména v první polovině 20. století. Podporu tehdejšímu rozkvětu československému gramofonovému průmyslu poskytl i samotný stát v letech 1932-1935 zavedením velkých daní pro importované nahrávky. Z tohoto důvodu se velké firmy začaly zabývat zakládáním českých poboček. Na našem území se tak vydávaly desky pod etiketami jako např. ULTRAPHON, ARTONA, BEKA, COLUMBIA, DECCA, EDISON RECORD, ELEKTRA UNIVERSAL, HELIOFON, HIS MASTER'S VOICE, ODEON apod. Všechny české etikety a historie nahrávání jsou zmapovány a popsány ve dvou monografiích z autorské dvojice Gabriel Gössel a Filip Šír: **Recorded Sound in Czech Lands 1900 - 1946** (publikace byla oceněna jako počín roku americkou Asociací ARSC) a **Gramatika etiket gramofonových desek**. Zejména druhá monografie je myšlena jako průvodce a pomocník také pro katalogizátory zvukových dokumentů.

Obrázek č. 3: obálka publikace Recorded Sound in Czech Lands

V rámci uvedeného projektu půjde o vytvoření **diskografické databáze**, o definování postupů jejího užití, a její otestování na produkci gramofonových firem s českým repertoárem. Zároveň tak vznikne sekundární informační pramen, sloužící pro ověřování a dohledávání informací v procesu identifikace a následné evidence nahrávek ve zvukových sbírkách paměťových aj. institucí.

Druhým a zároveň de facto “vrcholným” resp. nejviditelnějším výstupem téhož projektu NAKI bude specializovaný **portál Národního muzea** v Praze. Cílem je zpřístupnit jeho prostřednictvím sbírky Národního muzea uživatelsky atraktivním způsobem. Bude se jednat o modelovou formu zpřístupnění, která zohlední specifické potřeby muzeí na prezentaci obsahu v jeho kontextu. Znamená to vytvoření virtuálních kolekcí, jejichž základ budou tvořit zvukové nahrávky v digitalizované formě, které budou sestaveny do kontextu a zpřístupněny spolu s dalšími různými typy navázaného obsahu, např. technickými popisy reprodukčního řetězce, partiturou, hudebními nástroji, interprety, biografickými údaji autorů, událostmi a místy spojenými se vznikem daného díla. Portál by samozřejmě neměl zůstat osamocen: počítá se s jeho propojením do Virtuální národní fonotéky i jinam do světa.

Literatura a použité zdroje:

Discography Committee. International Bibliography of Discographies: Information sheet [online]. IASA [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: https://docs.google.com/document/d/19zo-lrKUTG8P4A3S779LQd9sz8rnCBPy_7jVjF8IFs/edit?usp=sharing

GÖSSEL, Gabriel a ŠÍR, Filip. Gramatika etiket gramofonových desek: pomůcka pro katalogizaci historických desek z let 1900-1946. Praha: Národní muzeum, 2016. 80 s. ISBN 978-80-7036-517-5

GÖSSEL, Gabriel a ŠÍR, Filip. Recorded Sound in Czech Lands 1900-1946. Brno: The Moravian Library, 2016. 205 s. ISBN 978-80-7051-218-0

GÖSSEL, Gabriel a ŠÍR, Filip. Český katalog nahrávek gramofonové firmy Esta 1930-1946. Brno: Moravská zemská knihovna, 2014. 368 s. ISBN 978-80-7051-203-6

GÖSSEL, Gabriel, HOROVÁ, Iva, INDRÁK, Michal, ŠÍR, Filip, ŠKOPÍK, Michal a ŽABIČKA, Petr. Návrh Koncepce pro ochranu a zpřístupňování zvukových dokumentů v ČR [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://goo.gl/sH5D50>

GÖSSEL, Gabriel a ŠÍR, Filip. The Catalogues of Record Companies of the Early 20th Century. In: *The Grey Journal (TGJ) : An international journal on grey literature*; GreyNet International, Grey Literature Network Service. - Amsterdam: TextRelease, Volume 13, Special Winter Issue [online]. 2017, Vol.13, 51-55. ISSN 1574-180X (PDF).

HORA, Michal. Česká kniha oceněná v Americe [Recorded Sound in Czech Lands 1900–1946]. *Čtenář*. 2018, 70(4), 130-131. ISSN 0011-232

HORA, Michal. Zahájí projekt Nový fonograf novou éru? *Čtenář*. 2018, 70(4), 128-129. ISSN 0011-232

HOROVÁ, Iva. Druhá šance pro Virtuální národní fonotéku. *Čtenář*. 2018, 70(4), 123-124. ISSN 0011-232

HOROVÁ, Iva, MORAVČÍKOVÁ, Veronika a ŠÍR, Filip. Zvukové dokumenty nejen v paměťových institucích – náš společný problém. In: *ITlib* [online]. 2015(4), 13-17 [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: <http://itlib.cvtisr.sk/archiv/2015/4/zvukove-dokumenty-nejen-v-pametovych-institucich-nas-spolecny-problem-sound-documents-not-only-in-memory-institutions-our-common-problem.html>

PRYTHERCH, Raymond John a HARROD, Leonard Montague. Harrod's librarians' glossary: 9.000 terms used in information management, library science, publishing, the book trades and archive management. Aldershot, Gower. In: *National Discography* [online]. IASA, 2015 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://iasa-web.org/national-discography>

ŠÍR, Filip. IASA a její spolupráce s Českou republikou. *Čtenář*. 2018, 70(4), 125-127. ISSN 0011-232

ŠÍR, Filip. Research on the Production of Czech Sound Recordings to 1946 Focusing on the Gramophone Company ESTA. In: *ProInflow: časopis pro informační vědy* [online]. 2014, 6(1), 38-50. ISSN 1804-2406